

HOUSING TYPOLOGIES IN THE CONTEXT OF URBAN UTOPIAS

Zeynep Aslı GÜREL ÜÇER*, Gülsen YILMAZ

GaziUniversity, Faculty of Engineering and Architecture, Department of City and Regional Planning,
06570, Ankara, TÜRKİYE, e-mail: zagurel@gazi.edu.tr

ABSTRACT

In this study, it is tried to find out how it is shaped in utopias generally the city especially the residential areas. The impacts of utopias on housing typologies are argued as well. The study is undertaken in two major parts. Firstly, housing typologies which are proposed from different utopias are introduced then the utopias and the housing typologies which are generated especially for the city of Ankara are evaluated. As a result it is seen that the aim of utopias are to find out the ideal conditions for social, cultural and economical structure. In this context some clues are explored how utopias shape the cities and housing.

Key Words: Utopia, Housing, Typology, Ankara

KENT ÜTOPYALARI KAPSAMINDA KONUT TİPOLOJİLERİ

ÖZET

Bu çalışmada, genel olarak kentin ve özel olarak da konut alanlarının ütopyalarda nasıl şekillendiği araştırılmıştır. Ütopyaların konut tipolojilerine etkileri tartışılmıştır. Çalışma iki bölümde ele alınmıştır. İlk olarak, kent ütopyalarına katkısı açısından önem taşıyan farklı ütopyaların önerdiği konut tipleri ortaya konmuş, daha sonra Ankara kenti özelinde geliştirilen ütopyalar ve konut tipleri değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışmada ütopyaların toplumsal, kültürel ve ekonomik yapıya ilişkin ideallere ulaşmaya çalıştığı görülmektedir. Bu bağlamda ütopyaların kentleri ve konutları nasıl şekillendirdiğine dair ip uçları elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ütopya, Konut, Tipoloji, Ankara

1. GİRİŞ

Ütopyalar; toplumsal, kültürel, ekonomik yapıya ilişkin idealleri aramakta ve bu kapsamda kentleri ve konutları şekillendirmektedir. Her ütopya kendi içinde bütüncül bir kent sistemi içermekte ve bu doğrultuda farklı mimarlık ürünleri vermektedir. Mimarlık ürünleri içinde önemli bir yere sahip olan konutlar, ütopyanın öngördüğü yaşam felsefesine göre biçimlenmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında, ütopyalarda genel olarak kentin ve özel olarak da konut alanlarının nasıl şekillendiği belirlenmeye ve ütopyaların konut tipolojilerine etkileri tartışılmaya çalışılacaktır.

Bu amaç doğrultusunda ilk olarak ütopya kavramı açıklanacak ve daha sonra tarihsel süreç içinde mimarlık ve kent planlaması disiplinleri kapsamında ortaya konulan ütopyalar değerlendirilecektir. Tarihsel süreç içinde ortaya çıkan ütopyalarda kent ve konut alanları tasarımları seçilen örnekler üzerinden ortaya konulacaktır. Daha sonra, bir ütopya olarak değerlendirilebilecek, Ankara kenti örneğinde ütopyalar ve konut alanları tasarımına etkileri tartışılacaktır. Sonuç olarak, konut tipolojisi kapsamında ütopyalar değerlendirilecektir.

1. INTRODUCTION

Utopias search ideals regarding the social, cultural, and economic structure and within this scope they shape cities and residential areas. Each utopia covers within itself a totalitarian city system and thus each creates different architectural products. Residences, which have a significant place among architectural products, have been shaped according to the life philosophy, as envisaged by the utopia.

Generally how the cities are shaped, and specifically how the residences are shaped in utopias; and the effects of utopias according to residence typologies will be discussed within the scope of this study.

Within this respect, first, the concept of utopia will be explained and then the utopias created under the disciplines of architecture and urban planning in the historical process will be mentioned. Urban and residential areas will be put forward by presenting examples as the utopias emerged within the historical process. Then, in the example of Ankara, which can be evaluated as a utopia example, the effects of utopias to the design of residential areas will be discussed. Conclusively, utopias will be evaluated within the framework of housing typology.

2. ÜTOPYA NEDİR ?

“Ü-topya” kelimesi Yunanca “topos” (yer) ve “eu” (iyi) ile “ou” (olmayan) kelimeleri arasındaki bir kelime oyunundan kaynaklanmaktadır. “Eutopia” (iyi yer) ve “outopia” (olmayan yer) arasındaki belirsizliğin ütopya düşüncesine yansımaları bazen iyi/büyük olasılıkla elde edilebilir sosyal sistemler ve bazen de istenen fakat elde edilemeyen mükemmellik arayışları olmuştur. Ütopya kelimesi ilk kez Sir Thomas More’un 1516’da yazdığı “Ütopia” adlı kitapta kullanılmış ve sonrasında “ideal yer” konusu hep gündemde kalmıştır (1).

Genel olarak ütopya düşüncesi, şimdiki zamanla ilgili olarak hoşnutsuzluk duymak ve şimdiki zamanı, ondan daha iyi olduğu düşünülen geçmişin veya geleceğin hayali bir görüntüsüyle değiştirmek olarak tanımlanabilir. Ütopya gelenek içinde geçmiş şimdiki zaman içinde yeniden canlandırmayı amaçlayan “geçmişe özlem duyan” grup ve şimdiki zamanı geleceğin hayalleriyle yeniden inşa etmek isteyen “geleceğe yönelik” grup bulunmaktadır (2).

Mannheim ütopya; mevcut düzenin ilişkilerini kısmen veya tamamen ortadan kaldırmayı hedefleyen devrimci olasılıkları öneren düşünce sistemi olarak, Mumford ise; ya mevcut zorluklardan ve boşuna uğraşılardan kurtulma arayışı yada gelecekteki kurtuluş şartlarını sağlayan yeniden kurma girişimi olarak tanımlamaktadır. Bademli (3) ise, ütopyalara; ‘olmasını istediklerimiz kadar istemediklerimizi de içerebilen; enerji, üretim, ulaşım, iletişim ve biyoloji konularındaki teknolojik gelişmelerin toplumsal ilişkiler ve kentler üzerindeki olası etkilerini bazı varsayımlara dayanarak ve abartarak kurgulayan modeller’ olarak tanımlamaktadır.

Ütopya tarih boyunca anlatılmak istedikleri “varolmayan yer”, “iyi yer”, “mutlu yer” lerini sözcüklerle ve çizgilerle ifade etmişlerdir. Ütopyaların bir çoğu; özlenen, örnek alınması gereken ideal bir toplum ve mekanı anlatırken; bazı ütopya ise, tam tersine; insanların baskı altında olduğu ve mutlu olmadığı toplumları anlatmaktadır. Bu tür ütopya; “anti-ütopya”, “karşı-ütopya”, “ters-ütopya” yada “distopya” olarak adlandırılmaktadır.

Bazı ütopyalarda, eski günlere olan özlem nedeniyle her şey ilkel komünal toplumlardaki gibi ilkel ve yalınken, “teknö-ütopya” olarak adlandırılan diğerlerinde ise; yüzlerce yıl sonrasının akıl almaz derecede ileri bir teknolojik devrim betimlenmektedir. Kimi ütopyalarda, toplumsal, ekonomik yaşam, yönetim biçimi uzun uzun anlatılırken, kimi ütopyalarda, mekansal düzen, yani binalar, kentler, daha ayrıntılı olarak anlatılmaktadır (4).

Ütopyanın ilk ortaya çıkışından bu yana önemli bir özelliği çoğu kez kent açısından ele alınmasıdır. Mumford’a göre; “ilk ütopya kentin kendisidir”. Ütopyaların fiziksel, kurumsal ve manevi yönleri kente rahatlıkla yansıtılabilir; bu bağlamda ütopya ve kentin imajı birbirinden ayrılmaz (2).

2. WHAT IS UTOPIA?

As a word “U-topia” stems from a pun in Greek, composed of the words “topos” (land), and “eu” (good) and “ou” (not to be). The reflections of ambiguity between “Eutopia” (a good land) and “outopia” (neverland), sometimes come out as the social system that can be obtained with high/great probability, and sometimes as the searches for perfection, which could not be reached. Utopia, as a word, was first used in Sir Thomas More’s book named “Utopia”, written in 1516; and then after the issue of “ideal place” have always been brought onto the agenda (1).

In general, a utopian thought can be defined as a feeling of distress for the present time and changing this present time with an imaginary view of the future or past, which is considered to be better than the present time. This utopian tradition embodies two groups; one of which is the ones who “have an aspiration for past” and thus aims to recreate the past, and the other of which is the ones who “longs for future”, and thus aims to reshape the present time with the visions of the future (2)

While Mannheim describes utopia as a system of thought that proposes revolutionary probabilities that target to eliminate the relations of the existing order partially or completely, Mumford describes it as a search for rescue from the existent difficulties and vain struggles, or as an attempt to restructure that provides the future conditions for salvation. Moreover Bademli (3) defines the concept of utopia as models, which can cover the things that we want as well as the things that we do not want, speculating the probable effects of technological developments in an exaggerated way about the issues of energy, production, transportation, communication and biology on social relations and cities, by being based upon some assumptions.

Throughout the history the utopians have expressed the concepts that they wish to explain such as “neverland”, “good land”, “happy land” through the words and lines. While the majority of the utopias describe a place and a society that should be longed for and taken as a model; on the contrary some of them draw attention to the societies, where people are under pressure and where they are not happy. These latter are named as “anti-utopia”, “counter-utopia” or “disutopia”.

In some utopias, everything is primitive and simple as it was in primitive communal societies due to the aspiration for the days past; however in other ones “which can be named as “technö-utopia”, an advanced technological revolution of centuries later, which could not be imagined, is depicted. While in some of them the social and the economic life is expressed in details, in the others the residential arrangement, which means buildings and cities, are expressed in details (4).

Most significant feature of utopias is that utopia has mainly been taken in terms of cities, since its emergence as a concept for the first time. According to Mumford; “the first utopia is the city itself”. The physical, institutional and spiritual aspects of utopias can easily be reflected to the city; within this context utopia and the

3. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE ÜTOPYALARDA KENT VE MİMARLIK

Ütopya, gelecekte arzulanır bir durumun özelliklerini belirler ama bu duruma ulaşmak için gerekli olan yolları ayrıntılı olarak belirlemez. Ütopyalar kentlerin ve konutların hem mekansal organizasyonunda hem de tasarımında etkilidir. Yaşadığımız ve içinde bulunduğumuz döneme ilişkin önemli ipuçlarını, farklı ütopyalar içinde ve sosyal, ekonomik ve mekansal elemanların etkileşimi ve birlikteliği ile bulmak mümkündür. Kentlerin mevcut mekansal organizasyonunun ortaya çıkardığı olumlu ve olumsuz sonuçlarda yeni ütopyaların üretilmesine neden olmaktadır.

Kent planlaması geçmişten gelen bilgi ile geleceği tahmin etmek durumunda olduğumuz toplumsal davranışlar ile ekonomik ve kültürel yapının fonksiyonudur. Kent planlaması hem ütopyalarda olduğu gibi gerçekte arzulanır bir durumun, hem de ütopyalardan farklı olarak bu duruma ulaşmak için gerekli araçların özelliklerini betimlemekle yükümlüdür (5)

Avrupa ülkelerinin toplumsal ve siyasal düşüncesinde ve literatüründe özgün bir yeri olan ütopya kavramı; düşünülen yaşam biçimini daima bir kentsel ve mimari çevre ile bütünleştirmiştir. Bu ütöpic çevre modelleri de mimarlık tarihinin alanına giren zengin bir birikim oluşturmuştur (6).

19. yüzyıl sanayi kenti ütopyaları, kentte varolan düzenin ve imgenin yok oluşu ortamında doğmuştur. Sanayi kentinin eleştirisine (Şekil 1) dayanan bu dönem ütopyalarının tümü varolanın karşı-projesi olmuş; üretim ve tüketim modelleri ile yaşam tarzı sorgulanmış ve yeni modellerin içinde yer alacağı kentsel kuruluş şemaları ile mimari *konseptler* geliştirilmiştir. Gerçek kentin karşısına konan ideal kentin mekanı kırsal alan olmuştur (6). Bu sanayi dönemi ütopyalarının bir kısmı edebiyat imgesi olarak kalırken, bir kısmı da eyleme geçmeyi denemiştir.

19. yüzyıl ütopyaları, mevcut kentleri sorunlarıyla yüzyüze bırakarak, kent dışında küçük kentler inşa etmeyi önererek ve toplumu tek bir sınıfa indirgeyerek eleştiriler almıştır. Ancak; küçük ölçekli ütöpic yerleşimleri var eden yerleşim ilkelerinin modern kent planlamasının oluşum sürecini başlatmış olması açısından önem kazanmıştır (7).

Tarihsel süreçte pek çok kent ve mimarlık ütopyaları ortaya çıkmıştır. Bu çalışma kapsamında kent ve konuta yönelik farklı öneriler getiren; Robert Owen, Charles Fourier, Jean Baptiste Andre Godin, Ebenezer Howard, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright ve Archigram grubu ele alınmıştır.

3.1. Robert Owen

Bir toplum projesi olarak düşünülüp sonra gerçekleştirilen ütopyaların en erken örneklerinden biri, kooperatifçiliğin kurucusu olarak da tanınan İngiliz

image of the city could not be separated (2).

3. THE CONCEPTS OF CITY AND ARCHITECTURE IN UTOPIAS WITHIN THE HISTORICAL PROCESS

Utopia defines the features of a status to be aspired for the future, however it does not set out the ways to reach to this status. Utopias are effective both in the spatial organizations and the designs of the cities and residences. It is possible to find important clues regarding the time and period that we are in, in different utopias through the interaction and solidarity of social, economic and spatial elements. The positive and negative results, emerging from the existing spatial organization of the cities result in the production of new utopias.

Urban planning is a function of economic and cultural structures, together with the social behaviors that the future is guessed by using the past experiences. Urban planning is to depict both a status that is aspired actually as in utopias, and the features of the required equipment to reach this status, different from the utopias (5).

The concept of utopia, which has an authentic place in the social and political thought of the European countries, has always united the imaginary life style with the urban and architectural environment. These utopian environmental models, has formed a rich accumulation for the history of architecture (6).

The 19th century utopians for the industrial cities, appeared from the destruction of the existing order and image. All of the utopias produced in this period, were based upon the criticism of industrial city (Figure 1); in these utopias, as well as the new models the production and consumption models were examined, and urban schemes and architectural concepts were developed for these new models. The ideal city, which has been created against the real city appeared as the rural area (6). While some of these industrial period utopias remained as a literature image, some of them were tried to be gone into action.

The 19th century utopias were criticized, since they left the existing cities with their own problems, and they proposed to construct small countries and they formed a single-class society. However the settlement principles that form the small-scaled utopian residences, are significant in terms that they have commenced the modern urban planning process (7).

During the historical period, many urban and architectural utopias have appeared. Within the scope of this work, Robert Owen, Charles Fourier, Jean Baptiste Andre Godin, Ebenezer Howard, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright and Archigram group, which have presented different point of views for the issues of cities and residences, have been taken up.

3.1. Robert Owen

Robert Owen has presented one of the earliest sample utopia, after then which has been thought and realized as a social project; Robert Owen, an English industrialist and

sanayicisi ve politikacısı Robert Owen'a aittir. Owen, toplumu geliştirmek için reformcu bireylere ihtiyaç duyulduğunu ve öncelikle bireyi hoşnut kılmak gerektiğini ve bunun da yaratılacak bir fiziksel çevreyle sağlanabileceğini düşünmüştür (Şekil 2).

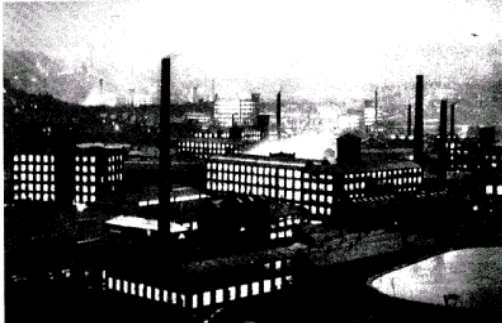

Figure 1. Industrial City
Şekil 1. Sanayi Kenti

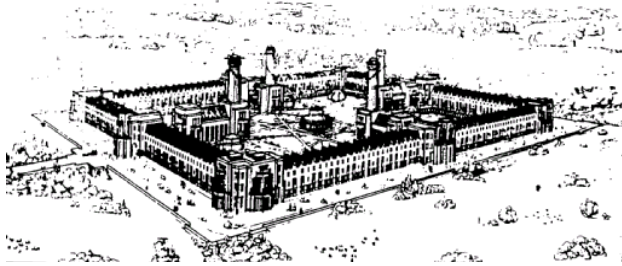

Figure 2. New Harmony Suggestion / Robert Owen
Şekil 2. New Harmony Önerisi / Robert Owen

Owen, düşüncelerini gerçekleştirmek için ideal bir toplum ve yerleşme modeli hazırlamıştır. Owen'ın ideal toplumu; hem kırdan hem de fabrikada çalışan, kendi kendine yeterli bir toplum, ideal yerleşme modeli ise bu topluluk için bütün zorunlu hizmetlerle donatılmış olarak kurulacak komünal yaşamı bir köy yerleşimidir. Yerleşim, yarı yarıya kırsal bir yaşama düzenine bağlı olarak 100-150 hektarlık araziyle çevrilmiş ve her biri 1200 kişiyi barındırabilen kareler biçiminde düşünülmüştür. Dörtgenin kenarlarında; bütün özel konutlar, yani yetişkinlerin yatak ve oturma odalarıyla bakım altındaki çocukların ortak yatakhaneleri, çeşitli mal ve ürünler için depo ve ambarlar, bir otel ve bir revir yer alacak; ibadet mekanları, okullar, mutfak ve yemekhane ise ortada yer alacaktır (6).

Modern kent planlamanın ilk örneklerinden sayılabilecek bu öneri; politik ve ekonomik planlama ilkeleri ile finansman ve bütçe gibi ayrıntıları düşünülmeye tasarlanmıştır. Owen'a göre bu yeni toplumsal organizasyon, büyük arazi sahipleri, zengin kapitalistler, büyük şirketler, yerel yönetimler veya işçilerin oluşturacakları bir birlik yada kooperatif tarafından gerçekleştirilecektir. Ancak öngörülen gruplardan hiçbirini desteklememiştir (8).

Kişisel bir girişim olarak önerilerini gerçekleştiren Owen 1825 yılında, Indiana'da 30000 dönümlük arazi satın almış ve 800 kişi ile birlikte 'New Harmony'yi kurmuştur. Girişim; ekonomik sorunların yarattığı gerginlik ve iç anlaşmazlıklar nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

3.2. Charles Fourier

Yerleşim ilkelerini son derece karmaşık sınıflandırma esaslarına ve yepyeni bir terminolojiye dayandıran Fourier, evrensel uyuma ulaşmada toplu yaşamın gerekliliğini vurgulamıştır. Fourier'in teorisine göre;

politician, is known as the founder of the system of cooperative business. Owen thought that reformist individuals are required so as to develop the society, and for this reason individuals are to be pleased and this could only be possible by a physical environment to be created (Figure 2).

Owen prepared an ideal society and an ideal settlement model to realize his thoughts. Owen's ideal society is the self-sufficient one who works both in the factories and in the rural areas; and his ideal settlement is a rural settlement, with the communal life style, which will be equipped with all the required services for this society. This settlement is thought as an area of 100-150 hectare depending on a rural life style, and which will be composed of squares, each of which will shelter 1200 persons. All the special residences, which are composed of the bedrooms and living rooms of the adults, and the dormitories for the children who are in need of care; warehouse and granaries for various commodities and products, an hotel and a sick bay are located at the corners of the rectangle; however the religious places, schools, kitchens and dining halls are placed in the middle (6).

This proposal, which can be deemed as one of the first example of modern city planning, has been designed by taking into consideration the politic and economic planning principles as well as the financing and budgetary details. According to Owen, this new social organization will be realized by the great land owners, rich capitalists, huge companies, local administrations or by the union to be formed by the workers or a cooperative business system. However non of these groups supported this attempt (8).

However Owen actualized his proposals as an individual attempt and purchased a 30000 square-meter area in Indiana. Here, he established the 'New Harmony' together with 800 persons. Unfortunately this attempt resulted in failure due to the tension and disagreements, created by the economic problems.

3.2. Charles Fourier

Fourier, who based settlement principles upon very complex classification principles and upon bright new terminology, emphasized the communal life to reach universal harmony. According to Fourier's theory,

evrensel uyum, yedi dönemden geçilerek sağlanabilecektir. Yedinci ve son dönemde insanlar, kentleri terk edip 1620 kişilik 'Phalange'larda toplanacak, 'Phalanstere' olarak adlandırılan kolektif binalarda yaşayacaklar ve hayat tamamen kolektifleştirilecektir (Şekil 3).

universal harmony could only be attained through passing by seven periods. In the seventh and the last period, people will abandon the cities, and will convene in 'Phalanges' of 1620 persons; they will live in collective buildings called 'Phalanstere' and life will be fully collective (Figure 3).

Figure 3. Falanster Thought / Charles Fourier
Şekil 3. Falanster Düşüncesi / Charles Fourier

Phalange'ların gerçekleştirilmesi için öncelikle; iyi bir su akışına olanak veren, sürüme, ekime elverişli, ormanla bitişik ve büyük kente de çok uzak olmayan bir araziye gereksinim duyulmuştur. Ortak saray Phalanstere; iki kollu, üç katlı büyük bir yapı olarak düşünülmüştür. Toplu kullanıma açık olan yapı, yemek salonları, tapınak, gözlemevi, finans merkezi, kütüphane, çalışma mekanları gibi genel amaçlı mekanları içerir ve yapının kollarından birine; marangozhane, demir işlikleri gibi gürültülü mekanlar yerleştirilirken; diğer kol, ziyarete gelecek yabancılar için odalar ve salonlar, balo salonu ve toplantı salonu için ayrılmıştır (8).

To realize these Phalanges, a land is firstly required, which enables the flow of water, which is convenient to grow crops, and which is near the forest but not too far from the city. Phalanstres, which is the palace for all, is considered as a two-section, and three-storey huge construction. This palace, which is open to common use, is composed of public-purpose places such as dinner halls, religious place, observatory, finance center, library, and work places; while one section of the building is composed of vociferous places such as carpenter shop, and iron works, the other section is formed of the rooms and halls, a ball room and a meeting room, for visitors (8).

Owen'ın önerisinden farklı olarak; Phalanstere' de, ayrı konutlar yerine tüm aktivitelerin toplandığı büyük blok binalar öngörülmüştür. Bu bloklar içinde, yaşlılar zemin katta, çocuklar orta katta, yetişkinler ise üst katta yerleştirilmiştir. Böylece, tüm binalar zemin kattan ayrı olarak en az üç kat ve bir çatı katına sahip olacak şekilde düşünülmüşlerdir. Bireyler, üst katlardaki dairelerde kalıyorsa da yatma dışında birlikte yaşamakta, bir çok salonda biraraya gelip, ortak mutfakta pişeni birlikte yemektedirler (Şekil 4) (9). Phalange, doğanın tüm acımasızlığına karşı, tüm yıl boyunca havalandırılan, kışın ısıtılarak, yazın serinletilen sokak galerilerine sahiptir. Ulaşım tamamen kapalı bu sokaklar ve tüneller yoluyla sağlanmıştır.

Different from Owen's proposal, which suggests separate residences, in Phalanstere huge block buildings, in which all the activities will take place is suggested. Within these blocks, elder people are placed in the ground floor, children in the middle floor, and the adults in the upper floor. Thus, all buildings are also designed to have at least three floors and an attic, independent from the ground floor. Although adults stay in the apartments of the upper floors, they come altogether in the halls to eat and to live together, except from sleeping (Figure 4) (9). Despite all the harshness of the nature, Phalange has street galleries, which is heated in winters and cooled down in summers, through air conditioning. Transportation is provided through these streets and tunnels, which are completely sheltered.

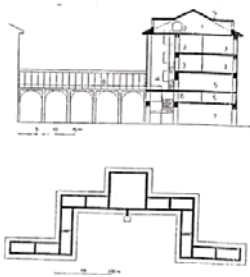

Figure 4: Plan and cross sections of Phalanstere / Charles Fourier
Şekil 4. Phalanstere'nin plan ve kesit şemaları / Charles Fourier

1. Loft/ Çatı Arası
2. Standpipe/ Su Deposu
3. Private Houses/ Özel Konutlar
4. Corridor/ Yükseltilmiş Geçit
5. Meeting Room/ Toplantı Salonu
6. Floor for Children/ Çocuklar için ara kat
7. Ground Flor/ Zemin Kat
8. Flor/ Yükseltilmiş Kat

1842-1858 yılları arasında Amerika'da kırk kadar

Between the years 1842-1858, nearly forty Phalanges

Phalange kurulmuş, çoğu uzun ömürlü olmamış; ancak ideal yaşama ortamı için deneyim ve birikimler oluşturmuştur.

3.3. Jean Baptiste Andre Godin

Jean Baptiste Andre Godin, Fourier'ın projesini başarılı bir biçimde uygulamaya geçirmiştir. Yerleşmenin tarım toplumu ile sanayi toplumunu birleştirmeye yönelmesi ve komünal yaşamın terk edilerek, her aileye bir ev verilmesi ve böylelikle ailenin özerkliğinin kurulması, Godin'in getirdiği iki önemli yeniliktir (8).

'Familistere', 1959 yılında Kuzey Fransa'da Godin'in fabrikasının yanında, ormanlık alanda onsekiz hektarlık bir bahçe içinde 1000 kişilik bir işçi grubunu barındıracak kapasitede kurulmuştur. Familistere, fabrikadan sık örtülü geniş bir yeşil kuşak ve ırmak ile ayrılmakta; işyeri ve konut bağlantısı iki köprü ile sağlanmaktadır.

Familistere, birbiriyle bağlantılı üç büyük konut yapısıyla, hastane, kreş, anaokulu, ilkököl, tiyatro, jimnastik salonu, çamaşırhane, banyo ve çeşitli servis yapıları ve depolardan, sebze ve meyve bahçeleri ile oyun alanları ve havuzlardan meydana gelmiştir. Konut blokları, ortadaki avlusu cam kaplı bir metal strüktür ile örtülü olan büyük dikdörtgen binalardır. Merkezdeki binanın zemin katı tüketim mağazalarına ve bürolara ayrılmıştır. Sağ ve sol kanatlar; su, elektrik, kanalizasyon ve ısı donanımı ile çöp bacası olan üçyüzer dairelik konut birimlerini içermektedir. Familistere'de kullanıcılara dönemin konfor koşulları sunulmuş; ortak eğlence ve dinlenme mekanları tasarlanmıştır (Şekil 5).

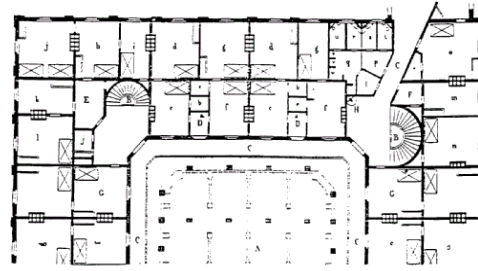

Figure 5: Plan and cross sections of Familistere / Jean Baptiste Andre Godin
Şekil 5. Familistere'in plan ve kesit şeması / Jean Baptiste Andre Godin

Godin'de Fourier gibi yeni sınıfın yaşam biçiminde iletişimin önemine inandığı için dairelere ulaşılan koridor/sokakların ve bunların açıldığı dış çevre koşullarından korunmuş, geniş ve aydınlık bir ortak mekanın günlük yaşam içinde sınıfsal dayanışmayı ve komşuluğu güçlendirecek mekanlar olduğunu düşünmüştür. Godin, düşüncesini Familistere'in kuruluş ve yönetim biçiminde gerçekleştirmiş ve tesisleri fabrikada çalışanların ortak mülkiyetinde kurulan kooperatifin işletmesinde örgütlemiştir (6).

Phalanstere'ler, sosyal konut ve toplu konut kavram ve modellerinin ön tasarımı niteliğinde olduğundan; ütopya

were established; although many did not last long, they provided experiences and information for an ideal living climate.

3.3. Jean Baptiste Andre Godin

Jean Baptiste Andre Godin, successfully implemented Fourier's project. Godin's settlement attempted to unite the agricultural society with the industrial society, and to abandon the communal life and to provide a house for each family. Thus the autonomy of the family was established. These are the significant novelties, introduced by Godin (8).

'Familistere' was established in Northern France in 1959 in the garden of eighteen hectares located in a woodland near Godin's factory, which could shelter a worker group of 1000 persons. Familistere was separated with a dense green area and a river; the connection between the work place and the residence was provided through two bridges.

Familistere, having three big residences connected with each other, was composed of a hospital, crèche, kindergarten, primary school, theatre, a gymnastic hall, laundry, bathroom and various service facilities, and of warehouses, vegetable and fruit gardens, play areas and pools. The residence blocks were the big square buildings, the courtyard of which were sheltered by a glass covered metal structure. The ground floor of the building, located in the center, was allocated for consumption stores and bureaus. The right and the left parts of the building covered water, electricity, sewerage and heat mountings and 300-unit residences, each of which also had flues. In the familistere, the participants were provided comforts of the period; and it was designed together with the common entertainment and relaxation areas (Figure 5).

Like Fourier, as also Godin believed in the importance of communication in the life style of this new class, he thought that the flats that were reached by corridors/streets, which were open to a wide and bright common area that was protected from the external environmental conditions, would strengthen the solidarity and friendly relations in the daily life among people. Godin realized this thought in the establishment and management style of Familistere, and he organized these facilities in the operation of the cooperative business system, established under the ownership of the workers, working in the factory (6).

Phalansteres were the preliminary design work for the

mimarlığının açısından önemli bir örnektir.

3.4. Ebenezer Howard

Ebenezer Howard'ın bahçe şehir teorisi, kırsal doğal koşullarını kente, kentin sosyal işlevlerini de kırsala taşımış, kırsal kent arasında karşılıklı dayanışmayı öngörmüştür (10). Howard, görüşlerini 1902 yılında 'Garden Cities of Tomorrow' başlıklı kitabı içinde açıklamıştır.

Çevresinde ikibin hektarlık tarım arazisi bulunan ve dört yüz hektarlık bir alan üzerinde kurulacak olan otuziki bin nüfuslu küçük şehirler, birbirlerinden yeşil kuşaklarla ayrılacaktır. Her küçük şehir; günlük gereksinimlere cevap verebilecek ekonomik, sosyal ve kültürel donanımlara sahip olacaktır. Bahçe şehirlerin ortasında; bu şehirlerin tek tek sahip olamayacağı donanımlara sahip ellisekiz bin nüfuslu bir merkez şehir yer alacaktır.

Bahçeşehirlerde, merkezden çevreye uzanan ve şehri altı eşit parçaya bölen, altı büyük bulvar olacak, merkezdeki yuvarlak alanda, ikibuçuk hektar büyüklüğünde güzel bir bahçe bulunacaktır. Bu bahçeyi; belediye binası, konser ve konferans salonu, tiyatro, kütüphane, müze, sanat galerisi ve hastaneden oluşan kamu binaları çevreleyecektir. Bundan sonra, yaklaşık altmış hektar büyüklüğünde bir kamu parkı olan ve geniş rekreasyon alanları içeren, halkın kolaylıkla girebileceği 'Central Park' yer alacak, parkın bütün çevresini üretilen malların satış için sergilendiği, 'Crystal Palace' olarak adlandırılan geniş bir cam arkad çevreleyecektir. Crystal Palace'dan şehrin dışına doğru gidildiğinde, konutlardan inşa edilmiş bir ring bulunacaktır (Şekil 6).

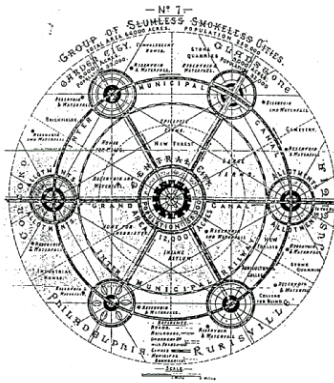

Figure 6. Garden City / Ebenezer Howard
Şekil 6. Bahçeşehir / Ebenezer Howard

Şehrin dışına doğru devam edilirse, dört yüz yirmi feet genişliğindeki 'Grand Avenue' a ulaşılabilecektir. Üç mil uzunluğunda yeşil bir kuşağa sahip olan bu cadde şehri ikiye bölecek ve en uzak noktada oturan kişiye yaklaşık uzaklığı iki yüz yirmi metre olan yüzonbeş acre büyüklüğünde ikinci bir park oluşturulacaktır. Bu cadde her biri dört acre olan altı okul ve bunu çevreleyen oyun

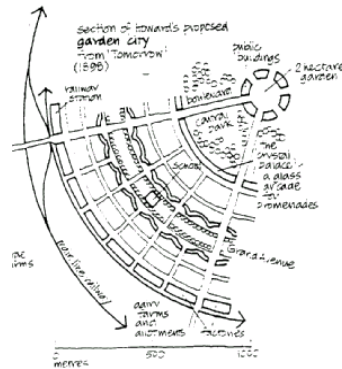
public housing and mass housing concepts, and thus they are significant for utopian architecture.

3.4. Ebenezer Howard

Ebenezer Howard's garden city theory required a mutual cooperation between the city and town, and brought the natural conditions of town to city, and city's social functions to town (10). Howard expressed his views in his book named 'Garden Cities of Tomorrow' issued in 1902.

Small cities of thirty-two thousand people, will be established on an area of four hundred hectares, around which is surrounded by an agricultural land of two thousand hectares, each of which will be divided by green areas. Each small city will have economic, social and cultural facilities for daily needs. In the center of these garden cities, a central city of fifty-eight thousand people will be located, in which it will cover facilities that the other small cities could not have.

In the garden cities, there will be six big boulevards that divide the city in 6 equal sections, extending from the center to the neighborhood; and there will be a beautiful garden, which will cover an area of 2,5 hectares, to be located in the round area in the city center. This garden will be surrounded by public buildings such as municipality building, concert and conference halls, theatre, library, museum, art gallery and hospital. Then in the next stage, 'Central Park' will be located; this park will be of sixty hectares and will include a public park and a huge recreational areas, which will be easily visited by people. A wide glass arcade will frame the park, in which consumption goods are exhibited, this arcade is called 'Crystal Palace'. When proceeded through the suburban areas from the Crystal Palace, a ring, constructed from residences will be seen (Figure 6).

If one continues to proceed through the suburban areas, 'Grand Avenue' of four-hundred and twenty feet will be reached. This street, which will have green area of three miles, will divide the city into two; and then a second park of 115 acre will be formed, which will be approximately two meters far from the farthest located person. This street will be reserved for six schools, each of which will be 4

alanı ve bahçe için ayrılacak; cadde üzerindeki diğer alanlar ise dini tesislere ayrılacaktır (Şekil 6) (11).

Howard'ın bahçe şehir teorisi uygulanamamıştır; ancak kırsal mekana taşıdığı kentsel aktivitelerle yaşamı bütünlüştürme düşüncesi; 20. yüzyılın başından beri önerilen tüm konut ve kent tasarımlarının temelini oluşturmuştur.

3.5. Le Corbusier

20. yüzyıl kentinin sorunlar yumağına dönüşmüş yapısı karşısında Le Corbusier, köktenci bir değişimin gerekliliğini savunan 'işlevsel kent' önerisini getirmiştir. 1922-1935 yılları arasında çeşitli kentler için geliştirdiği öneriler; endüstri kentinin çarpıklığına karşın, akılcı düzeni ilke edinen projelerdir. Akılcı ilkelerle kentlerin yeniden organizasyonunun öngören Le Corbusier, kenti fonksiyonel bir birim olarak ele almış ve şehirciliğin anahtar fonksiyonları olan dört temel fonksiyonun (oturma, çalışma, dinlenme ve ulaşım) birlikteliğini tanımlamıştır. Le Corbusier'in ideal kent modelini oluşturan bu ilkeler, aynı zamanda modern kent planlamasının da ilkelerini taşıyan bir gelecek projeksiyonu öngörmüştür.

Böylece Le Corbusier, kentsel yaşamı yeniden örgütleyen; kentsel yapıyı fiziksel ve fonksiyonel bir bütün olarak ele alan bir vizyon önermektedir. 1925' deki 'Plan Vois Pour Paris', 'işlevsel kent' önerisi bu vizyonun somutlaştığı projedir (Şekil 10). Pariste, şehrin stratejik bölgesindeki dar sokakları ve köhne konutları kaldırarak, son derece büyük gökdelenlerle düşey bir şehir oluşturmuştur. Le Corbusier'in söylemi, mevcut kentleri yıkıp yeniden kurmayı gerektiren köktenci bir anlayışla biçimlenmiş ütopyik bir vizyona dayanmaktadır.

Le Corbusier, Fourier'in düşünce sistematığının de etkileriyle, komün konutuna eğilimli olmuştur. Tüm insanların gereksinmelerinin aynı olacağını ileri süren Le Corbusier, örnek kent ve örnek konut tasarlanması gerektiğini öne sürmüştür. Önceki dönemin ütopyalarında olduğu gibi Le Corbusier'in önerileri de ideolojik ve politik nitelikler taşımaktadır (9). Le Corbusier'in konutları geniş binayı baştan başa kaplayan pencereleri ve yüksek tavanlı yaşama mekanlarına sahiptir. Ütopya modellerinde olduğu gibi; toplu yaşam şeklini, çocuk kreşleri, oyun salonları, çatılarda yüzme havuzları ile ortak çamaşırhane ve yemekhanelerini öngörmüştür.

Le Corbusier, çağdaş mimari ve teknoloji ile çağdaş *konstrüksiyon* arasında bağlantılar kurmuştur. Tüm duvarların yükünü taşıyan ve duvarların taşıyıcı görevlerini ortadan kaldıran kolonun önemine işaret ederken; taşıyıcı iskelet ile bölücü duvarların, işlevsel farklılığını vurgulamıştır. Böylece iskelet sisteminin avantajlarıyla her katta farklı serbest içsel kurgulara yönelmiştir. İskelet *konstrüksiyonun* direkt sonucu olarak; cephede tam bir serbestlik sağlanmıştır. Düz çatıları kullanarak zeminde kaybedilen alanlar geri kazanılmıştır. İskelet sistemin tüm bu avantajlarıyla, nokta blok olarak adlandırılan 15-20 katlı binaların inşasına girilmiştir (12). Yaşama mekanları ve tüm sosyal aktiviteleriyle birlikte tüm yerleşim tek bir blokta toplanarak, geniş yeşil

acres, a play ground surrounded this, and for a garden; the remaining areas located in the street will be reserved for religious facilities (Figure 6) (11).

Howard's garden city theory could not be implemented, however his thought of integrating life by carrying urban activities to suburban areas has formed the basis of all residential and urban designs, suggested from the turn of the 20th century.

3.5. Le Corbusier

Le Corbusier suggested 'functional city' by asserting that a radical change was required against the problematic structure of the 20th century city. The projects, developed by him between the years 1922-1935 for various cities, based upon smart organizations against the distorted structure of the industrial city. Le Corbusier envisaged the re-organization of cities through smart principles; he took up the city as a function unit, and defined the integration of four fundamental functions (residence, working, recreation, transportation), which are also the key functions of the city planning. These principles, which formed Le Corbusier's ideal city model, also envisaged a future projection, that carry the principles of the modern city planning.

As a conclusion, Le Corbusier suggested a vision that re-organizes the city life, by taking the urban structure as a whole with its physical and functional structure. 'Plan Vois Pour Paris', 'functional city' plan, proposed in 1925, is the project that this vision became concrete (Figure 10). This project requires the removal of narrow streets and rattraps located in the strategic region of Paris and the construction of a perpendicular city with skyscrapers. Le Corbusier's project is based upon a utopian vision, shaped by a radical approach, which requires the destruction of cities and then the reconstruction of them.

Fourier's system of thought affected also Le Corbusier, and thus he had a tendency towards communal residence. Asserting that every person would have the same needs, Le Corbusier suggested that a sample city and residence should be designed for this purpose. Like the utopias of the previous periods, Le Corbusier's suggestions had also ideological and political features (9). Le Corbusier's residences have windows that cover the building from one end to another and have also living rooms with high ceilings. As all in other utopian models, his model also requires the communal living, crèches for children, play halls, swimming pools on the roofs, common laundry and dining rooms.

Le Corbusier made connections between the contemporary architecture and technology, and the contemporary construction. He pointed out the importance of columns, which are the load bearing walls and which remove the load bearing functions of the walls; and he also stressed the functional differences of column and beam structure and partition walls. Thus he turned to different free inner abstracts at each floor through the advantages of this column and beam structure. As a result of this load bearing construction a whole freedom is provided in the facade of the construction. The lost spaces in the ground, is acquired again through using flat roofs.

alanlar içine geniş aralıklarla yerleştirilmiştir. Le Corbusier'in blok tasarılarının ilk uygulaması olan 'Unite D'Habitation' 1947-1952 yılları arasında Marsilya'da inşa edilmiş, tüm fiziksel ve sosyal ihtiyaçları karşılayan kurgusuyla, blok düzene yeni bir anlayış getirmiştir (Şekil 7). Bu anlayış konutun 20. yüzyıldaki en önemli dönüşümü olan 'Nokta Blok'u oluşturmuştur.

The construction of 15-20 storey buildings, called point block, by using all the advantages of this column and beam structure (12). All settlement, including the living areas and the social activities, were gathered in one single block, and they were placed in wide green areas with wide spaces. The first implementation of Le Corbusier's block designs, called 'Unite D'Habitation', was constructed in Marseilles between the years 1947-1952, and provided a new approach for the block arrangement, with its design that met all the physical and social needs (Figure 7). This approach has formed the 'Point Block', which is considered as the most important residential conversion of the 20th century.

Le Corbusier, Marsilya Konut Bloğu, Marsilya.

Figure 7. Unite D'Habitation – Marseille / Le Corbusier
Şekil 7. Unite D'Habitation – Marsilya / Le Corbusier

3.6. Frank Lloyd Wright

Wright, doğaya dönüş düşüncesinin 20. yüzyıl başındaki en önemli temsilcisidir. Endüstri kentinin yol açtığı sosyal, ekonomik ve sağlık problemlere karşı çözümler üretmeyi amaçlamaktadır. Wright'ün ütopyik görüşünün ürünü olan Broadacre kenti, doğa ile uyumlu kent olarak tanımlanmaktadır. Doğaya dönüş temasının yansımaları sonucu ortaya çıkan Broadacre, yaşama ve çalışma birimlerini içeren çok katlı gökdelenlerin kent merkezini oluşturduğu ütopyalara, özellikle Le Corbusier'e karşı duruşla ortaya çıkmış bir kent tasarımıdır (13).

Wright tarihsel bir determinizmle ilerdeki yaşama biçiminin kendiliğinden Broadacre'da öngörüldüğü şekle dönüşeceğini savunmaktadır. Broadacre kenti yaklaşık 10 km² alana sahiptir ve 1400 aileyi (7000 kişi) barındırır. Izgara planlı bir iç ulaşım sistemine sahiptir. Ana karayolu ve kişisel uçan araçlarla (*aerotor*) diğer yerleşimlerle bağlantı kurar. Broadacre'de otomobile yapılan vurgu mimarın öngörüsünden öte, gözleme dayanan gündelik yaşam gerçeğidir. Bu da tasarımın zaman dışı olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Broadacre kentinin nüfus yoğunluğu çok düşüktür, ancak bir kentin tüm öğelerine sahiptir. Broadacre kentinde tek bir büro binası hariç tüm yapılaşma kır-kent havası içinde ele alınmıştır. Wright bu birimlerin tümünü plan kesit ve görünüşüne kadar biçimlendirmiştir (Şekil 8).

Evler içinde yaşayan nüfusa göre değil sahip oldukları otomobil sayısına göre isimlendirilmektedir. 2 arabalı ev, 3 arabalı ev gibi. Tasarımın merkezinde geniş alanlar

3.6. Frank Lloyd Wright

Wright is the most important representative of the 'back to the nature' thought at the turn of the 20th century. This thought aims to provide solutions against social, economic and health problems, stemming from the industrial city. The city of Broadacre, the product of Wright's utopian view, is defined as a city, which is in harmony with the nature. Broadacre, which has emerged as a result of the reflection of 'back to the nature' theme, stands as a city design against the utopias, specially Le Corbusier's, in which the multi-storey skyscrapers, including both living and working units, form the city center (13).

Wright defended that the future living styles would turn into that of the Broadacre with an historical determination. The city of Broadacre is approximately 10 square kilometers and shelters 1400 families (7000 persons). The city has a domestic transportation system with grid plan. The city contacts with the other settlements through main highway and personal aerators (like personal planes). The emphasis put on cars in Broadacre, is a daily life reality, based upon observation, other than the foresight of the architect. For this reason, this concept of design has been depicted as out of time. The population density of the city of Broadacre is low, however this city has all the elements that a city can have. Except one office building, all the construction is taken up in relation with town-city concept in Broadacre. Wright also shaped all these units in plan cross-section and sights (Figure 8).

The houses are named according to the number of cars, not the number of people living in, for ex., house with two

içerisinde tek katlı evler bulunmaktadır. Merkezi çevreleyen alanlarda küçük çiftlikler, meyve bahçeleri Broadacre'da doğa ile bütünleşmiş bir yaşam üretmeye yöneliktir. Broadacre konutlarının kullanıcıların alacağı parçaların birleşimiyle üretileceği böylece çevrenin sonsuz bir çeşitlilik içereceği ve demokratik olacağı varsayılmaktadır (13).

cars, house with three cars. In the center of the design, there stands single-storey houses in the middle of wide areas. Small farms and fruit gardens located in the areas that surround the center, are all towards to form an integrated with nature in Broadacre. It is assumed that as the residences will be constructed by the materials to be bought by the residents, the environment will include an endless variety and will be democratic (13).

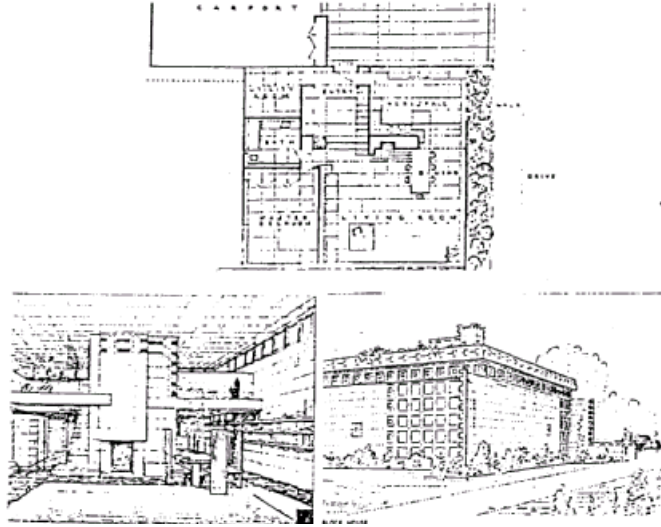

Figure 8. Residence from Broadacre city/ Frank Lloyd Wright
Şekil 8. Broadacre kentinden konut / Frank Lloyd Wright

Wright'ın organik mimari prensipleri kişilere sunulan ürünün her zaman iyi tasarım ürünü olmasını sağlar. Zaten bu ideal toplumda kişiler kötü zevk sahibi olamayacağından çevre kalitesi yüksektir. Sonuçta, Wright'ın ortaya koyduğu kent karşıtı gelecek senaryosu, günümüzdeki gelişmeleri ve mimarlık oluşumlarını anlamak için önemlidir.

3.7. Archigram

Archigram grubu, 1960 yılında çıkmaya başlayan Archigram dergisi çevresinde örgütlenen 6 mimardan oluşmuştur. Peter Cook, Ron Herron ve Warren Chalk'ın öncülüğünü yaptığı grup o dönemde Avrupa avantgarde bilinci ile ortaya çıkmıştır. Teknolojinin ulaştığı noktada geleceğe ve ilerlemeye duyulan inanç, beraberinde doğaya hakimiyet çağrısı yapan tavrın ürünlerini vermişlerdir.

Archigram teknolojinin ve elektronik ortamın daha akılcı ve ilerici kullanımını içeren önerileri ile gündeme gelmiştir. Bu öneriler gelişen teknolojinin sağlayabileceği olanaklar çerçevesinde daha yoğun ve değişik bir yaşam biçiminin arayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir fabrika yada bir petrol rafinerisi düzeyinde gelişkin bir yapılanmanın, kentsel çevreye uyarlanmasıdır (Şekil 9).

Archigram 'Plug in City' (Tak-Sök Kent) de kenti dev bir makine olarak ele almaktadır. Kent parçaları eskidikçe yenilenen bir makinedir. 1964 tarihli Plug in City projesi zamanla eskimeye yüz tutan yapıların, caddelerin ve tüm kentsel öğelerin teknoloji çağında fiziksel değişim

Wright's organic architecture principles requires that the project presented to the person, will be the best design work. As people do not have bad tastes in this ideal society, environmental quality is very high. As a conclusion, Wright's scenario for the future, which is against the concept of city, is important to understand the developments and architectural formations of our time.

3.7. Archigram

The group of Archigram was formed by 6 architects, within the framework of Archigram magazine, started to be issued in 1960. This group, which was pioneered by Peter Cook, Ron Herron, and Warren Chalk, appeared with the European *avant-garde* consciousness in that period. The belief in future and progress at the point that technology reached, resulted in the products of an approach, which also calls to rule the nature.

Archigram appeared with their views covering the smart and progressive utilization of technology and electronic environment. These views can be taken up within the framework of the facilities, provided by the developing technology, as the search for a more intense and different lifestyle. This is the adaptation of a technological structure, such as a factory or a petroleum refinery to an urban environment (Figure 9).

In the 'Plug in City' project, Archigram is taken up the concept of city as a huge machine. The city is a machine, the pieces of which are renewed as they get old. This Plug

geçireceğini vurgular. Bu nedenle mekanik bir *konsept*e sahiptir (14). Plug in City' de konut alanları ızgara sisteminde dönen ve değişebilir parçalardan oluşmaktadır. Köşegen sütunlar yukarı çatıya uzanmaktadır. Konut birimleri birbirine göre hareket edebilmektedir (Şekil 10).

Figure 9. Plug in City / Cook and Crompton
Şekil 9. Plug in City / Cook ve Crompton

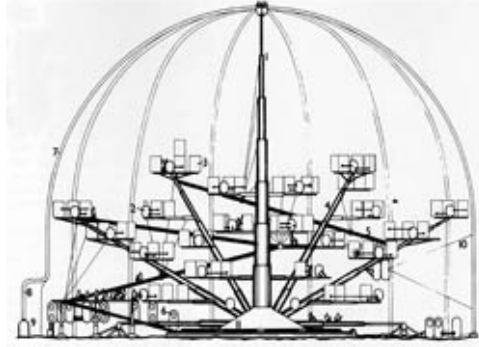

Figure 10. Residence from Plug in City
Şekil 10. Plug in City Konutları

Ron Herron'un 'Walking City' (Yürüyen Şehir) projesi de Archigram grubunun yürüttüğü amaç doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu projede de şehirler taşınabilir ve değiştirilebilir öğeleri ile, geleneksel yapının alışılmış karakterini kentsel boyutta tamamen yok etmeye yönelik bir uç noktada yer almaktadır (Şekil 11).

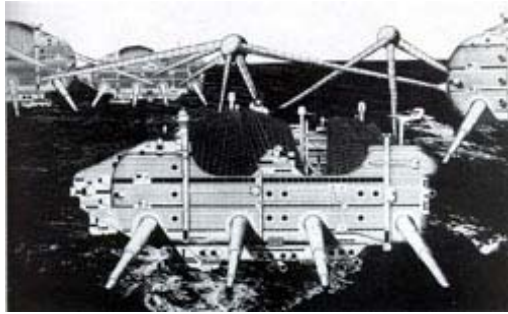

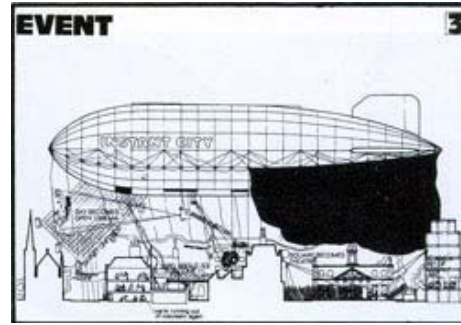
Figure 11. Walking City / Ron Herron
Şekil 11. Walking City / Ron Herron

Walking City projesinde konutun ayrı bir birim olarak ele alınmadığı görülmektedir. Değişim ve onun yarattığı devingenliğin izleri projenin en belirgin özelliğidir ve konuta da yansımıştır. Sosyal ütopya, endüstri toplumunun yeniden şekillenmesi ile değişen ekonomik koşulların kentlere uyguladığı baskılara, konutsuzluk, altyapı eksikliği gibi sağlıklı yaşam koşullarına; kısacası endüstri kentine karşı bir anti-tez niteliğindedir.

Bu ütopyalar içinde yaşama mekanları önerilen yeni toplu yaşam biçiminin ürünüdür. İnsan ve doğa arasında kurulacak anlamlı ilişkiyle, doğaya dönülerek kentlerin sağlıklı yaşamından kurtulma arzusu ve kısıtlı ekonomik

in City project, dated 1964, emphasizes that the buildings, streets and all rural elements will experience a physical change in this age of technology, as they get older in the course of time. For this reason, this project has a mechanical concept (14). The residential areas in the Plug in City project, have convertible and changeable pieces in the grid system. Diagonal columns reach up to the roof. The residential units can move according to each other (Figure 10).

Ron Herron's 'Walking City' project has also been formed in line with the targets of Archigram group. In this project cities can be moved and changed; thus this approach aims to destroy the conventional features of a traditional construction in terms of urban construction, by stressing an extraordinary view (Figure 11).

It is seen that the concept of residence has not been taken as a separate unit in the Walking City project. The traces of change and of the dynamism creates by this change, are the most significant features of the project; these traces have also been reflected to the residences. Social utopia is briefly an anti-thesis; it is against unhealthy living conditions such as the pressures placed on the cities by the economic conditions, lacking of infrastructure, or not having residences.

The living areas, being suggested in these utopias, are the products of a new mass living style. The wish to return to the nature by giving up the unhealthy life of the cities,

güce sahip geniş kitlelerin hayat koşullarını düzeltme arzusu; bu yaşam biçimini şekillendiren konutların ortak özellikleridir (15).

Bu bölümde değerlendirilen ütopyaların bir kısmında, sosyal ve ekonomik yaşam ve yönetim biçimi daha detaylı olarak anlatılmışken; diğerlerinde ise mekana; kente ve konuta ilişkin değerlendirmeler daha fazla yapılmıştır.

4. BİR ÜTOPYA OLARAK ANKARA ÖRNEĞİ

4.1. Ankara Kentinin Başkent Olarak İnşası: Ütopist Bir Proje

Ankara kenti, 500 yılı aşkın süren bir imparatorluğa son verme ve yerine yeni bir rejim kurma sürecinde ütopist bir düşüncenin ürünüdür denilebilir. Cumhuriyetin ilanı ile yeni rejimi temsil edecek kentsel yaşam alanlarının Ankara kentinde planlanması kararlaştırılmıştır. Adam' a göre "Ankara, yeni Cumhuriyet'in bir çok yüzünün sergilendiği bir sahne idi. Bu sahne pek çok özellikleri ile yeni kurulan cumhuriyetin kurgusunun arkasındaki düşüncelerin somutlaşmasını ifade etmekteydi. Dolayısıyla Ankara sanki yeni cumhuriyeti kuranların ütopyalarının somutlaştırılmaya çalışıldığı bir sahne idi." Ütopyaların sıfırdan başlama olanaklarına sahip olması ve daha önceye dair yönlendirici mekansal örgütlenmenin olmaması nedeniyle Ankara kenti böyle bir ütopya için uygun bir yerleşim alanı olarak değerlendirilebilir.

Ankara kentinin yeni formu bu ütopyik görüş kapsamında şekillenmiştir. Cumhuriyet ideolojisi ve yeni beklentiler doğrultusunda, Ankara kentindeki konut, ticaret ve idari olmak üzere tüm yapılar bu kimliğe uygun tipolojilerle inşa edilmiştir. Örneğin, Garden City modelini örnek alarak tasarlanan Bahçelievler yapı kooperatifi (Şekil 12) bu ütopyik düşüncenin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, dönemin bozkır kasabası görüntüsündeki Ankara kenti özellikle 1923-1940 yılları arasında bu ütopyik vizyonun etkisi altında gelişimini tamamlamıştır.

and the wish to improve the living conditions of many people, who have limited economic powers, through a meaningful relationship between the people and the nature, are the common features of the residences that shape this living style (15).

In some of the utopias being discussed in this section the social and economic living and management styles have been taken up in more details, while in the others the evaluations regarding the places, cities and residences have been made.

4. ANKARA AS AN EXAMPLE OF UTOPIA

4.1. The Construction of Ankara as the Capital City: An Utopist Project

It can be said that the city of Ankara is the product of a utopist thought in the process of establishing a new regime, in place of an empire, continued for about more than 500 years. After the declaration of Republic, it was decided that urban living spaces that would represent the new regime would be built in Ankara. According to Adam, Ankara was the place on which many faces of the new Republic were staged. This stage depicted the realization of thoughts behind the newly declared republic with its many features. Thus Ankara was like a stage on which the utopias of the founders of the new Republic were tried to be actualized. As utopias can start from the beginning, and as there is no need to have any residential organizations before, Ankara can be evaluated as an appropriate residential area for such a utopia.

The new form of Ankara city was shaped within the scope of this utopian view. In line with the Republic ideology and new expectations, all the residences, and all the commercial and administrative buildings were constructed in appropriate with this identity. For example, Bahçelievler construction cooperative business (Figure 12), which was designed by following the Garden City model, is the product of this utopian thought. When generally evaluated, Ankara, which was in the appearance of a desert area, completed its development under this utopian vision especially between the years 1923-1940.

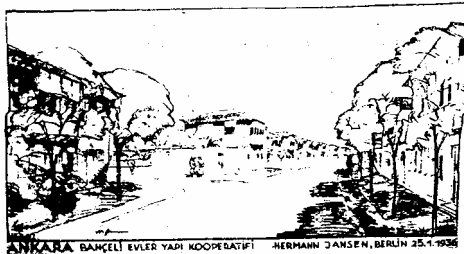

Figure 12. Bahçelievler District in Jansen Plan
Şekil 12. Jansen Planında Bahçelievler

4.2. Ankara Kenti Ütopyaları

Ankara kentinin başkent olarak inşa edilmesi kapsamında Jansen'in Ankara için yaptığı plan ütöplast bir vizyon taşımaktadır. Her ne kadar günümüz koşulları bu ütöplast yaşam kurgusundan uzak olsa da, o dönem dinamikleri içinde gizemli imgelere sahip bu planın öngördüğü yaşam alanlarının gerçekleştirilebilirliğinin olduğu açıkça görülmektedir.

Ankara, Jansen tasarımında ekolojik yapısını koruyan yeşili ve maviyi içeren bir yerleşimdir. Ankara'da "Çubuk Çayı, Hatip Çayı (Bent Deresi), İncesu, Dikmen, Kavaklıdere" vardı. Jansen planında bir bendin arkasında topladığı sular ile Ankara'yı maviliğe kavuşturmayı düşünmüştü. Bu tasarıma göre Sıhhiyeden Operaya kadar Atatürk Bulvarı, İncesu Deresi boyunca giden ağaçlıklı bir yoldu. Kavaklıdere boyu mesirelerden biriydi. Bu dereler ve çaylar bentlerle büyütülseydi belki de göletlerin kıyıları bambaşka yaşama biçimlerine olanak sağlayacak iskeleleri, rıhtımları, yalı kahveleri ve su sporları olan bir kent olacaktı" (16). Böyle bir kentte oluşturulacak konutlar hem manzara/yönelim hem de tipolojik açıdan bugünkünden çok daha farklı bir yapıya sahip olabilecekti.

Ankara kenti ütöplastlarında en önemli alanlardan biri bugün üstü örtülen Bent Deresi ve çevresini kapsamaktadır. Bu kurgu kapsamında Bent Deresi ıslah edilerek, Kale ile Altındağ arasındaki vadiden geçip başka yerlerin derinleştirilmesine karşı bu çevrede geliştirilmiş olması temel özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Şimdi minibüslerin durak/park yeri olan alan bir yat marinası haline sokulmuş, minibüsler yerine tekneler yer almıştır (17). Uygun yerlerde yüzme havuzları ve trampelenler bulunmaktadır. Ayrıca dere boyu yaya yolları, ağaçlar, söğütler ile donatılmıştır. Dere kıyısından Altındağ yamacına yada Kale yamacına eğimli yüzeyler düzenli amfiter haline sokulmuş ve orada küçük büyük grupların konserler verebileceği mekanlar tasarlanmıştır (Şekil 13-14).

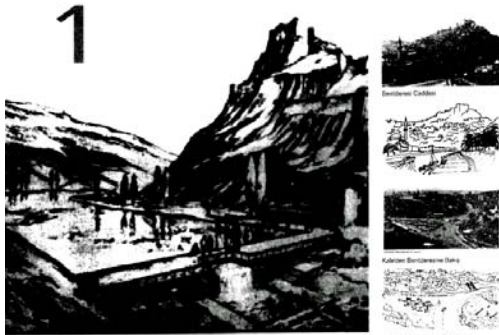

Figure 13. Bent Deresi Street
Şekil 13. Bent Deresi Caddesi

Diğer bir proje ise Dikmen, Ayrancı, Çankaya, Kavaklıdere gibi semtlerde oturanların, birinden diğerine gitmek için Kızılay'a inip oradan yukarı çıkmalarını önlemek üzere tasarlanmıştır. Bu kurgu kapsamında

4.2. Utopias regarding Ankara

Jansen's plan, designed for Ankara within the scope of the restructuring of Ankara as a capital city, has a utopist vision. Although our time's conditions are far from this utopian living concept, it is clearly seen that the living spaces envisaged by this plan, which covers mystic images in the dynamics of that period, could be realizable.

In Jansen's design work, Ankara was a city, which protected its ecological structure through covering the green and the blue. In Ankara, there were Çubuk Stream, Hatip Stream (Bent Stream), İncesu, Dikmen and Kavaklı rivers. In his plan Jansen thought to meet Ankara with the blue through the waters to be convened behind a dam. Accordingly, Atatürk Boulevard, proceeding through Opera from Sıhhiye was well-wooded road along İncesu River. The area extended along Kavaklıdere river was one of the promenades. If these streams and rivers had been expanded, Ankara would have been a city with the ponds the shores of which might have covered wharfs, docks, small coffees and these ponds might have enabled water sports (16). The residences to be built in such a city would have surely been different structures both in terms of view/orientation and of typology, when considered today.

One of the most significant area, that took place in Ankara utopias is the Bent River, which was covered today, and its surroundings. Within this scope, through improving Bent River, and passing through the valley between the Castle and Altındağ, it is important that this had been developed in this surrounding against deepening other places. The area, which is used as a bus stop now, was designed as a yacht marina with boats (17). There were swimming pools and diving boards in appropriate places. Furthermore there were trees and willows near pedestrian lanes along the river. The slopes along Altındağ side and Castle side from the river shore, were designed as regular amphitheatres for the music groups to give concerts (Figures 13-14).

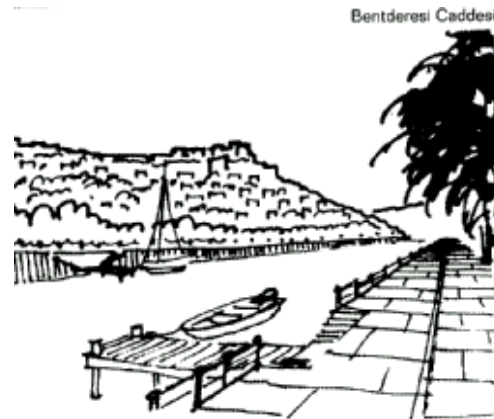

Figure 14. Bent Deresi View From Ankara Castle
Şekil 14. Kale'den Bent Deresine Bakış

The other project was designed to prevent the residents, living in Dikmen, Ayrancı, Çankaya, Kavaklıdere to go to Kızılay and then to go up so as to reach one of these districts. Within this project's scope, it was designed

vadilerin üzerinden geçecek çelik halatlı asma yaya köprüleri ile insanların bu vadilerin üzerinden bir noktadan diğer noktaya ulaşmaları amaçlanmıştır. Ulaşımında gerçekleşecek bu tür köklü bir değişimin konut dokusunu da etkilemesi kaçınılmazdır.

5. SONUÇ: KONUT TİPOLOJİSİ KAPSAMINDA ÜTOPYALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tarihsel süreç içinde farklı ütopyalar üretilmiş ve her birinde farklı konut ve yaşam alanları tasarlanmıştır. Ütopik görüşe ilişkin ideolojiler ve beklentiler hem konut hem de diğer yapılarda farklı tipolojilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Ütopyalarda öngörülen farklı sosyal yapı ve aile düzeni, kent ve konut tiplerini etkilemektedir. Son dönem mimarlık ürünleri ütopik bir proje olmaktan çok sadece mimari betileri içeren çalışmalardır. Yeni ile eskinin, gelenek ile ütopyaların mimaride, yaşamda ve insanın hayatında bir araya geldiği günümüz yapı tipleri tipolojik yaklaşım için önemlidir.

Her çağın gelecek tasarımları o dönemin sorunlarını yansıtan, bunlara çözüm getirileceği düşünülen ideal yaşam kapsamında ideal tipolojileri çağrıştırmaktadır. Ütopyalarda genel olarak, kentsel fonksiyonlar doğaya taşınmakta bazıları ise teknolojik gelişmelerin etkilediği yaşam biçimleri ve mekanları gözlenmektedir. Kır ve doğayla barışık (ekolojik) ütopyalarda yatayda ve az katlı konutlar karşımıza çıkarken, teknolojik yaşam kurgusu öneren (teknotopya) ütopyalarda çok katlı konutlar görülmektedir. Geçmişte komün yaşamına dayalı olarak kurgulanan ütopyaları; günümüz koşullarında toplu ve sosyal konutlar olarak gerçekleşmektedir. Sonuç olarak, ütopyalar toplumsal, kültürel ve ekonomik yapıya ilişkin idealleri aramakta ve bu kapsamda kentleri ve konutları şekillendirmektedir.

Ütopyaların somut olarak ortaya konması; mekansal organizasyona ilişkin yeni modellerin ortaya konması ve geliştirilmesi açısından önemlidir. Ankara kenti özelinde incelendiğinde modernite projesi kapsamında Ankara'nın başkent olarak inşası fikir ve anlayış olarak ütopik bir düşüncenin hayata geçirilmesidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kentsel gelişimde özellikle yönetim yapılarında olmak üzere tüm yapılarda bu ütopik düşüncenin yansımaları görülmektedir. Ancak, hızlı kentleşme ile bu ütopik yaşam kurgusundan uzaklaşarak kent ve yapılar populist politikalarla yönlendirilmiştir.

Bu çalışmanın; kentsel ve mimari ölçeklerde yeni çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Ütopyalar içinde öngörülen sosyal ve ekonomik yaşam ve yönetim biçimlerini, mekanın şekillenmesinde önemli etkileri olması nedeniyle daha detaylı olarak ele alacak ve değerlendirecek yeni çalışmalar yapılabilir. Bu kapsamda; kentsel ölçekte ütopyaların ampirik çalışmalarla, örneğin toplu konut alanlarında tasarım ve tipolojiler ele alınarak yere özgü niteliklerin ortaya çıkarıldığı yeni çalışmalar önem kazanmaktadır. Farklı bir ele alışıla günümüz yapılarında ütopik yansımaların ele alınması kent bilim ve mimarlık alanlarında bu konudaki boşluğu dolduracak araştırmalar olacaktır.

suspension bridges with steel ropes, which would pass over the valleys; it was aimed that people reach from one point another by passing through these suspension bridges. It is inevitable that such a radical change to be realized in transportation will surely affect the residential structure.

5. CONCLUSION: EVALUATION OF UTOPIAS WITHIN THE SCOPE OF HOUSING TYPOLOGY

Different utopias have been produced during the historical period, and in each of them different residential and living spaces have been designed. The ideologies and expectations regarding the utopian view provide different typologies both in residences and in other buildings. The different social structure and the family formation envisaged in these utopias, affect the city and the resident types. The architectural designs, produced in the recent years, are the works that cover architectural depictions rather than utopian projects. Contemporary construction types, which bring together the new and the old; and which combine the utopias with tradition, architecture, life and with human life, are very significant in terms of typological approach.

The design works produced in each age, which reflect the problems of that age, and which are designed to form solutions for these problems, recall the ideal typologies within the scope of ideal living. Generally in utopias, urban functions are carried to the nature; moreover in some of them the living styles and the living spaces affected by the technological developments are observed. While horizontal and low construction residences are seen in utopias, which favor country and natural life style (ecological), in techno-utopias, which suggest a technological life concept, multi-storey residences are seen. The utopias, designed as being based upon communal life in the past, now appear as social and mass housing in our time. Conclusively, utopias search for ideals regarding social, cultural and economic structure, and within this scope shape the cities and residences.

To bring forth utopias concretely, is important to form and develop new models regarding the residential organization. When observed in the example of Ankara within the scope of modernity project, the construction of Ankara as a capital city, is the realization of a utopian idea and approach. Especially in the early years of the Republic, one can see the reflections of this utopian thought mainly in governmental buildings and in all other buildings. However, the city and the buildings have been directed with populist policies by moving away from this utopian living concept through this rapid urbanization.

This study is considered to illuminate new works on the urban and architectural scale. New works, which will take up and evaluate in details the social and economic living and management styles, as required in the utopias, since they have important effects in shaping residences, could be carried out. Within this scope, new works that bring forth the features special to that space by taking up the design works and typology in mass housing areas for example, with empirical activities on an urban scale, have been attached importance. Studies, which will take up utopian reflections in the constructions of our time, will be

the researches that fill the spaces in this issue in the urban science and architectural areas.

REFERENCES

1. Arıt, S. 'Geleceğin Kentleri', *Bilim ve Teknik*, Ankara (1998).
2. Dostoğlu, T. N., "Ütopya, Kent ve Mimarlık Üzerine Düşünceler", *Arredamento Mimarlık*, Ankara, s.73, (2001).
3. Bademli, R., 'Geleceğin Kentleri', *Bilim ve Teknik*, Ankara (1998).
4. Tümer, G., "Kent Ütopyaları", *Bilim ve Ütopya Dergisi*, İstanbul, sayı 55:28 (1997).
5. Meyerson, M., "Ütopya Gelenekleri ve Kentlerin Planlanması", *Cogito*, 8/3:113-124 (1996).
6. Batur, A., "Ütopyalar ve Mimarlık", *İstanbul*, sayı 5, İstanbul, 54-55, (1993).
7. Aykutlu, N., "Günümüz Mimarlığında Ütopyanın Sınırları", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, *Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, 26 (1996).
8. Benevelo, L., The Origins of Modern Town Planning, *Routledge and Kean Paul*, London, 39-65 (1967).
9. Bumin, K., "Demokrasi Arayışında Kent", *Ayrıntı Yayınları*, 70-78 (1990).
10. Bilgin, İ., "Konut Üretiminin Karşılaştırmalı Analizi", *YTÜ Mimarlık Fakültesi Eğitim ve Kültür Derneği Yayını*, İstanbul, 6 (1992).
11. Uslu, T., "Ütopyaların Toplu Konut Tasarımına Etkisi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, 55-56 (1996).
12. Kortan, E., "20. Yüzyıl Mimarlığına Estetik Açından Bir Bakış", *Yaprak Kitabevi*, İstanbul, s.47, (1986).
13. Zelef, H., "Ütopya Kent ve Doğa; Frank Lloyd Wright ve Brodacre", *Mimarlık*, 291:15-19 (2000).
14. <http://www.owl.net.rice.edu/~mdbader/arch346/archigram/descriptions/plugincity.html> (15.04.2003).
15. Çelik, A. P., "Yirmilerde Toplu Konut Hareketine Bir Bakış", *Mimarlık*, 78/3:25, (1978).
16. Adam M., "Hava Kirliliğine Övgü Yada Kıyıları Kurumuş Kent", *Mimarlık*, 2/3: 33
17. Adam M., "Bent ve Dere ve Venedik", 2020 Ankara, *TMMOB Mimarlar Odası*, Mayıs, Ankara, 9 (2003).

Received/ Geliş Tarihi:31.07.2003 Accepted/Kabul Tarihi:09.07.2004